

حسین روا

(عضو هیات علمی - دانشگاه تبریز)

رمان ، رمان نو و رمان نونو

چکیده:

رمان داستان بلندی است که به نثر نوشته شده و شامل رویدادهای تصنعی و خیالی می باشد که قهرمانان آن داستان، آن حوادث را از سر گذرانده اند. در اصل کلمه رمان معرف زبان پیشین و عامیانه فرانسویان بود که در مقابل زبان لاتین، زبان عالمانه و ادبی آن روزگار قرار داشت. ضمناً رمان به آثار ادبی منظوم از نوع داستانهای تخیلی و ساختگی که به زبان رمان کتاب شده بود نیز اطلاق می شود؛ نظیر رمان های حاوی اوضاع و احوال شوالیه ها یا رمان های سازگار و متناسب با نزاکت و تعلیم و تربیت مطلوب که معروف به رمان های درباری بودند.

رمان نو یک نهضت ادبی بود که رشد و نضج خود را در سالهای ۱۹۵۰-۱۹۶۰ باز می یابد و همه قراردادهای و اصول پیشین و سنتی رمان نویسی را زیر سوال می برد. از میان اعضای این گروه میشل بوتور، آلن رب-گرییه، ربر نپژه و ناتالی ساروت قابل ذکرند. مدتی بعد، منتقدین برای تشخیص دوره اول رمان نو از دوره دوم آن اصطلاح رمان نونو را بکار گرفتند و ما برای تعریف آن از جمله معروف ژان ریکاردو استفاده می کنیم: «رمان دیگر ناقل ماجرای نیست بلکه خود ماجرا و سرگذشت عمل یا فرآیند نوشتن است.»

کلید واژه ها: ۱- رمان نو، ۲- آنتی رمان، ۳- آنتی ارو، ۴- مکتب نگاه، ۵- درس اشیاء

مقدمه:

رمان در مورد همه آن چیزهایی گفته میشود که مربوط به تمدن، هنر و مخصوصاً زبانهای آن ردیف از کشورهای است که از قرن پنجم تا قرن دوازده میلادی تحت سیطره مادی و معنوی رومیها بودند. از میان زبانهای رمان می توان زبان فرانسه، ایتالیایی، اسپانیایی، رومانیایی و پرتغالی را نام برد. در قرون وسطی رمان به زبان ادبی شمال فرانسه و از ۱۰۶۶ به زبان ادبی انگلستان نیز اطلاق می شده است. نتیجتاً می شود گفت که از قرن ۱۲ میلادی به بعد فرانسه شمالی و انگلستان زمینه مساعدی را برای رشد و انتشار فرهنگ و تمدن فراهم آورده بودند که بیان ادبی دست اول آن زبان رمان و بصورت داستان سرایی و قصه گوئی منظوم بود.

بحث و بررسی:

بدین ترتیب نوع ادبی داستانی از آنجا که بزبان رمان نوشته می شد به رمان معروف گردید. شخصیت های روایی و تاریخی رمان به تبعیت از «رمان بروت» و «Wace» که حاکی از سرگذشت سلاطین برواتیایی و مخصوصاً شاه آرتور بود بوجود آمد. در قرن ۱۲ با ظهور رمان نویسان بزرگ که در رأس آنها کرتین دوتروا، فرانسوی موسوم به پدر رمان نویسهای اروپائی قرار داشت رمان رفته رفته هرچه بیشتر و بهتر شکوفا گردید.

از میان رمانهای منظوم او می توان از (ایون یا شوالیه ئی که شیری به همراه داشت) و در ۱۱۷۲ تألیف شده است نام برد. آثار داستانی کرتین دوتروا دارای انسجام کامل و مشحون از مایه های اخلاقی، تجزیه و تحلیل نفسانی و اجتماعی می باشد. در رمان هایش او تصویر محقق و رقص از جامعه قرون وسطایی از آرمانها و ایده های آن عصر ارائه می دهد که هفت قرن بعد بالزاک، هوگو و زولا و پروست را که خود صورت گر جامعه بودند عمیقاً مجذوب می سازد.

از همان آغاز آفرینش رمان همانطوریکه اکسیژن و نیدروژن از عناصر سازنده آب به حساب می آیند حضور پرسوناژ، تداوم و توالی عوارض داستان، شرح حالات روانی و

کرونولوژی (تسلسل تاریخی یا زمان بندی شده حوادث) نیز جزء عناصر اصلی و ارکان ثابت آن محسوب بوده اند.

در طول قرون گذشته ادبا و نویسندگان گهگاه پیشنهادات و اظهاراتی در زمینه ایجاد تحول و تغییرات در محدوده نگارش انواع ادبی از جمله نمایشنامه و رمان به عمل آورده اند که نهایتاً در نیمه دوم قرن بیستم، آراء آنها به صورت مدون در می آید و در وهله اول نمایشنامه و رمان را در بر می گیرد و اصطلاحاتی از نوع آنتی رمان و آنتی تئاتر و آنتی ارو^۱ در محیط ادبی و هنری بکار گرفته می شود مراد از آنها نوشتن و ارائه نمایشنامه ها و رمانهایی بود که به نحوی از انحاء معارض آثار مشابه قبلی از نوع آثار بالزاک و هم قلمانش باشند. برای اولین بار ارائه معنا و مفهومی از آنتی رمان یا رمان معارض از سوی لورانس استرن نویسنده انگلیسی در قرن هجده با انتشار «زندگی و آراء تریسترام شانیدی» و «مسافرت پرشور و پر شور و پر احساس به فرانسه و ایتالیا» (۱۷۶۸) و نیز از سوی نویسنده فرانسوی دنیس دیدرو (۱۷۶۷-۱۷۶۰) «ژاک قدری» (۱۷۷۳) صورت می گیرد.

در آثار نمایشی بکت، یونسکو و اداموف اراده و اندیشه اجتناب از اصول سنتی نمایشنامه نویسی محسوس و مشهود است.

آنتی رمان همانطور که اسمش معرف آن است دارای اهداف زیر است:
حذف انترتیک یا سلسله عوارض داستان حذف قهرمان یا پرسوناژ دارای هویت، کنار گذاشتن تحلیل نفسانی و روایتی چه ساده و چه منسجم و نهایتاً کاربرد استنادی حوادث رورئی این معاوضه همراه با سعی و کوشش بسیار به منظور ایجاد نوآوری در تالیف رمان همراه بوده است و در این زمینه برای اطلاع بیشتر به مبحث رمان نو مراجعه خواهد شد.

لازم به تذکر است که یونسکو نویسندگانی را که در سالهای ۶۳-۵۶ ادعای ایجاد تغییر و تحول در شیوه نگارش رمان را داشتند و یک ردیف فرمولهای در حد امرونهی صادر می کردند به عنوان پینه دوز، پاره دوز، رقع دوز رمان، خطاب می کرد.

¹ -Antiheros

نهضت رمان نو تنها از سوی یک نفر به نام آلن رب-گریه ابداع و احیا گردید. وی متولد ۱۹۲۲، مهندس کشاورزی و از شاگردان و تحسین کنندگان ابداعات ذهنی ریمون روسل بوده و در عین حال پیشکسوت سورئالیست ها و نویسندگان رمان نو به حساب آمده است. برتون به نوبه خود موهبت بصیرت روشن بینی او را دریافته بود.

و منتقدین مخصوصاً روی این مسئله تاکید داشتند که در بین نویسندگان، او بود که برای اولین بار راه را به روی تفکر و تأمل در زمینه شیوه نگارش ادبی گشود. عنوان یکی از آثار معروف روسل گویای این مسئله است «چگونه توانستم بعضی از کتابهایم را به رشته تحریر درآورم» (۱۹۵۳ چاپ اول و ۱۹۸۵ چاپ دوم آن بود).

رب-گریه کار نویسندگانی را با یک رمان پلیسی شروع می کند. اگرچه این اثر فاقد مایه های روانی و نفسانی است، در مقابل عوارض و حوادث آن با دقت و صحت به سوی یک عقده گشایی و نتیجه متکرانه هدایت می شود. منتقدین بزرگ آن روز بدون توجه و امعان نظر از کنار آن گذشتند. تنها تنی چند از منتقدین محلات ادبی در صدد کشف و دریافت مطالب آن برآمدند. دلایل و یافته های آنها هرگز مورد توقع و انتظار ادبا و نویسندگان نبود. جملات زیر کم و بیش مقصود و مراد آنهاست:

«نگاه سرد و ملامت آور نسبت به اشیاء و افراد، استفاده از شیوه نگارش که جلوه خاصی ندارد، هنر بکار گرفتن فضا و زمان تنها به منظور سرگرمی و تفریح صورت گرفته است».

در بین منتقدین رولان بارت مخصوصاً خود را شیفته این امر نشان داد و توجه همکاران دانشگاهی خود را به سوی رب گریه معطوف ساخت. در «مداد پاک کن ها» چیزی که برجسته و نمایان به نظر می رسد صراحت و دقت یک کتابت ماشینی یا مکانیکی است که در مسیر خود پوست و گوشت داستان و طیف روانی و نفسانی آنرا خنثی و به عنوان موضوع قابل بررسی یک اسکلت ساده و بی پیرایه باقی می گذارد و آن نیز به ذرات کوچکتری منقسم و به صور اشکال و نسخ مختلف در می آید که نتیجتاً حدس و فرض دوام و قوام معنا و مفهوم را از بین می برد. این امر بدون تردید به منزله نقطه پایان رمان

موضوعی می باشد و شیوه نگارش آن انعکاسی است از «درجه صفر کتابت» رلان بارت که در همان سال منتشر گردید.

از آنجا که برخی از منتقدین کیفیت نگاه رب- گریه را مورد توجه قرار میدادند وی رمان بعدی خود را «چشم چران» (۱۹۵۵) نام گذاری کرد. سلسله عوارض و حوادث مطروحه در آن جز دست آویزی برای ارائه یک ردیف شرح و توصیف ظاهر موضوعی چیز دیگری نبود. به دنبال آن رب- گریه به تالیف آثار دیگری نظیر «حسد» (۱۹۵۷) و «در دنیای پر پیچ و خم» (۱۹۵۹) می پردازد. یک رساله تئوریک تحت عنوان «برای یک رمان نو» (۱۹۶۳) و نیز به انتشار یک اتوبیوگرافی بنام «آینه ای که پرتو می افکند» (۱۹۶۳). می نماید که ظاهراً یکی از سنتی ترین آثار وی محسوب است و موجبات اعجاب و شگفتی منتقدین را فراهم آورده است.

رلان بارت و تعدادی از اساتید دانشگاههای پاریس احساس محیط مساعد داد و فریاد سر دادند که رمان امروزی باید به صورت ارائه گزارشی، به دور از صدور رای و حکم ارزیابی تدوین گردد. و در تایید کلام خود که منصفانه و خالی از اعمال نظر و غرض ورزی می نمود استدلال می کردند که دنیای ما نیز معنا و مفهوم دارد و نه عبث و باطل است بلکه بدون هیچ پیرایه و قید و شرطی به صورت طبیعی و عادی وجود دارد.

رب- گریه همه آنهایی را که به گمان خود در رمان نویسی از پیروان بالزاک بودند مورد حمله و انتقاد قرار می داد وقتی که بعدها در ردیف نظریه پردازان رمان نو در آمد از ژان- پل سارتر زبانی قاطع و امرانه به عاریت گرفت و مطالب مورد اشاره او اگرچه جز ساده اندیشی و تخلف از استدلال منطقی چیز دیگری نبود معهداً چند سالی توانست اذهان یک عده از منتقدین را مشغول و یا به قولی دیگر مغشوش نماید. خوانندگان رمانهای نو از خود می پرسیدند که یک رمان بدون عوارض و بدون دخالت و حضور پرسوناژ یا قهرمان داستان ارزش قرائت را دارد؟ حتی امکان وجود چنین اثری قابل تصور است؟ رب- گریه در پاسخ اظهار می داشت تصور ذهنی از شخصیت روایی و تاریخی دیگر از اعتبار افتاده است. ما دیگر در عهد فرد گرایی بسر نمی بریم و اگر هنوز رمان نمی تواند از

فقدان پرسوناژ تسلی خاطر یافته و اضهار خشنودی نماید دلیل آن تداوم آن پیوند و وابستگی است که حتی در روزگار ما در گرو آداب و رسوم جوامع سنتی و فرد گرا، که هنوز عمرش به سر نیامده است، قرار دارد.

در این زمینه این سوال نیز مطرح است که آیا اشیا به عنوان عناصر ضروری در روند یک رمان تا چه حد می توانند اشخاص و قهرمانان روایی را مجذوب خود سازند؟ روزنامه نگاران آن روز از «مکتب شیئی»، از «مکتب نگاه» سخن می گفتند. موریاک در «مجموعه ای از مقالات خود» از آن به عنوان بررسی هنر زیبایی شناسی در محدوده یک ففس کوچک بحث می کند. موریاک، رب-گریه را از لحاظ فکری وابسته به فرانسیس پنژ نویسنده و شاعر ماده گرای قرن بیستم قلمداد می کند. در این زمینه از آثار پنژ می توان به کتاب او تحت عنوان «توجه به اشیا» (۱۹۴۲) را ذکر کرد که به زعم نویسنده آن نه تنها باید خود را در محدوده سیطره اشیا قرار بدهیم بلکه باید با آنها ایجاد ارتباط معنوی کرده و خود را در سطح مشابهت با آنها تلقی کنیم. به اصطلاح، درس اشیا پنژ به کلمات قصار مالارمه از جمله به این گفته وی که «شعر از کلمات پدید آمده است» غنا و روشنی خاص می بخشد.

رب-گریه بعد از نیل به ریاست مکتب رمان نو درصدد برآمد که تعدادی از نویسندگانی را که خط مشی مشابه او را داشتند گرد آورد. انتخاب او در وهله اول شامل حال میشل بوتور گردید که با تعدادی چند از رمانهای خود نظیر «عبور از میلان» (۱۹۵۴)، «برنامه» (۱۹۵۶)، «تغییر» (۱۹۵۷)، «درجات» (۱۹۶۰) و «۶۸۱۰۰۰۰ لیتر آب در ثانیه» (۱۹۶۵) که مایه توصیفی در آنها فراوان است توانست به اشتهار برسد. رب-گریه در وهله دوم به سراغ ناتالی ساروت می رود که او نیز به سلیقه خاص خود مفهوم سنتی شخصیت و قهرمانان داستان را زیر سوال برده بود. در این مورد می توان رساله تحقیقی او تحت نوان «مسایل جامعه شناسی رمان» (۱۹۶۴) اشاره نمود.

انتخاب سوم شامل حال کلود سیمون می شود شیفته تحقیق و تفحص در حالات و صور بود. در اینجا عنوان دو رمان قابل ذکر است: «جاده فلاتندر» (۱۹۶۰) و «درس اشیا»

(۱۹۷۵). در انتخاب چهارم، قرعه فال به نام روبر پنژ درآمد که مبتکر روایات خلاف آداب و رسوم از نوع «روپاه و قطب نما» (۱۹۵۳) و غیره بود. گویا تنها امتیاز مهم او سپردن چاپ و انتشار رمانهایش به همان موسسه انتشاراتی (مینوئی) Minuit بود که ضمناً آثار رب-گریه را نیز چاپ و منتشر می ساخت. ساموئل بکت دعوت او را قبول نکرد و علاقه و اراده او آن بود که به دور از نمایشگاه یا بازار مکاره ادبی باشد.

بوتور، ساروت، سیمون نیز هیچ کدام درصدد امضاء بیان رب-گریه بر نیامدند ولی برای حفظ ظاهر پذیرفتند که در کنار او باشند از آنجا که مراحل تحقیقات و بررسی آنان بر روی اشیاء متمرکز نگردید دیگر صحبتی از مکتب شی به میان نیامد. بالاخره بوتور و همگرومانشان توانستند عنوان ظاهراً خوبی برای پوشاندن کارهای تحقیقی و رمان نویسی خود پیدا کنند و النهایه آن را تحت عنوان «مکتب رمان نو» علم کردند و توانستند با یک تیر دو نشان بزنند و آن اینکه عنوان انتخابی، عنوانی آراسته و مایه نوآوری داشت و در ثانی اگر رمان نویسهایی بودند که نسبت به گروه آنان تمایلی نشان نمی دادند در ردیف رمان نویسهای کهنه کار و فرسوده قرار می گرفتند که هنوز دلشان در گرو آثار سنتی بالزاک و هم قلمان او بود.

تعدادی از منتقدین که هنوز دلشان در گرو آثار سنتی بالزاک و هم قلمان او بود. تعدادی از منتقدین امروزی می پرسند، نویسندگان رمانهای نو چه مشترکاتی داشتند؟ بر عکس گروهی دیگر ترجیح می دهند که سوال را به شرح زیر مطرح نمایند: ان طایفه در جمع خود چه امتیازات و الزامات مشترکی نداشتند؟ در پاسخ آن صراحتاً و به صدای رسا اعلام می کردند: اولاً آنان فاقد موهبت طبیعی برای داستان سرایی و رمان نویسی بودند و در ثانی در آثار آنان ساخت و پاخت و جعلیات بر ابداع، ابتکار، تصنع و تجمل می چربید. سیمون دیووار در ۱۹۶۳ در «منشور و اقتضای واقعیات» ضمن صحبت از رب-گریه می گفت جوهر و مایه، ثبات و استمرار این نوع ادبیات جز کسالت و دل تنگی و اندوه و ملال، حاصل دیگری ندارد.

نتیجه گیری:

در خاتمه یادآور می شود. که برخی از منتقدین برای ایجاد خط فاصل میان مرحله اول و مرحله دوم رشد و اشاعه رمان نو اصطلاح «رمان نونو» را به کار می گرفتند و می گفتند که مراد از آن تنها طرح و بررسی تکوین و تدوین یک رمان است یا به قول ژان ریکاردو این رمان دیگر کتابت و حکایت یک ماجرا نیست بلکه بیان کیفیت روند ماجرای است که به آفرینش و تدوین رمان می انجامد.

از میان آثار ممتاز رمان نونو می توان از رمان های «دارالموعید» (۱۹۶۵) از رب-گریه، «درجات» (۱۹۶۰) از بوتور، «درس اشیاء» (۱۹۷۵) از کلود سیمون و «فتح قسطنطنیه» (۱۹۶۵) از ریکاردو نام برد.

شرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع:

1-Dictionnaire Bordas littérature française et francophone; Henri Lemaître; 1985-Bordas- Paris.

2- Dictionnaire des littérature (R-Z), Philippe Van Tieghem, 1984-P.U.F. Paris.

3- Dictionnaire fondamental du français littérature, Philippe Forest, Gérard Conio, 2004-Maxi Livres- Paris.

4- Encyclopédie Universalis, corpus 20, 1990- Encyclopédie universalis France- Paris.

5- Histoire de la littérature française de 1940 à nos jours; Jacques Brenner, 1975-Fayard-Paris.

6- Histoire littérature de la France, Tome 6, de 1913 à nos jours, Pierre Abraham, Roland Desné, 1987-Messidor/Editions sociales-Paris.

7- Les grands auteurs français, A. Lagarde, L. Michard du Moyen Age au XXe siècle, 1971-Paris.

8- Le Monde des littérature, Sous la présidence de Giuseppe Annoscia, 2003-Universalis-Paris.

9- Le nouveau roman, Jean Ricardou, 1973-Seuil-Paris.

10- Le roman depuis la Révolution, Michel Raimond, 1985-Armand Colin.